

Agnieszka Kubiak-Cyrul

**BLASKI I CIENIE CZŁONKOSTWA POLSKI
W UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE
IMPLEMENTACJI UNIJNYCH PRZEPISÓW
O GWARANCJI JAKOŚCI W OBROTCIE KONSUMENCKIM**

Wprowadzenie

Zapoczątkowane w okresie transformacji ustrojowej starania Polski o uzyskanie statusu członka UE dobiegły końca 1 maja 2004 r. Polska musiała podjąć intensywne działania dostosowawcze, aby spełnić kryteria członkostwa określone w toku negocjacji akcesyjnych. Podstawowym warunkiem było dostosowanie polskich przepisów do tych obowiązujących w Unii. Jednym z obszarów działań dostosowawczych o istotnym znaczeniu były regulacje dotyczące ochrony konsumentów. Zaowocowały one poważnymi zmianami w polskim prawie cywilnym. Niestety, skala i tempo zmian związanych z przystąpieniem do UE była ogromna i nieuchronnie prowadzić musiała do nieprzemyślanych i niespójnych rezultatów.

Przykładem pośpiesznej implementacji prawa unijnego, powodującej przyjęcie rozwiązań niekorzystnych i niespójnych z innymi wewnętrznymi regulacjami prawnymi, są przepisy o gwarancji jakości w obrocie konsumenckim. Przepisy prawa polskiego przed transpozycją stanowiły podstawę dla spójnej regulacji gwarancji jakości o uniwersalnym zastosowaniu i wysokim standardzie ochrony dla jej beneficjentów. Paradoksalnie implementacja przepisów unijnych, w założeniu mających doprowadzić do stworzenia wysokiego ogólnoeuropejskiego standardu

ochrony praw konsumentów, w Polsce doprowadziła do obniżenia poziomu ochrony, oferowanego przez obowiązujące wtedy w obrocie konsumenckim przepisy o gwarancji jakości¹. Dopiero teraz, po 10 latach od przystąpienia Polski do UE, mankamenty tej implementacji zostały usunięte w uchwalonej niedawno ustawie z 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (dalej jako PrKonsU)².

Celem poniższej analizy jest przedstawienie zmian dokonywanych w przepisach o gwarancji jakości w obrocie konsumenckim. W tym przypadku pośpieszna implementacja, polegająca na dosłownym kopiowaniu rozwiązań prawnych z dyrektyw unijnych bez podejmowania próby ich porównania i scalenia z istniejącymi już instytucjami prawnym, stała się przyczyną znaczącego obniżenia poziomu ochrony konsumenta. Zaznaczyć należy, że ustawodawca polski miał możliwość wyboru sposobu implementacji, gdyż dyrektywa zawierająca przepisy o gwarancji miała charakter minimalny, co umożliwiałoby utrzymanie w mocy przepisów kodeksu cywilnego w tym zakresie.

Gwarancja jakości w polskim prawie cywilnym przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej

Tradycyjnie w prawie polskim podstawową regulacją kształtującą zasady odpowiedzialności sprzedawcy za jakość były przepisy o rękojmi za wady fizyczne i prawne zawarte w kodeksie cywilnym (dalej jako KC)³. Głównym celem tych przepisów było przede wszystkim przywrócenie odpowiedniej jakości rzeczy nabytej przez kupującego w przypadku ujawnienia się wady i umożliwienie kupującemu korzystanie z rzeczy zgodnie z jej przeznaczeniem. Podobną funkcję miała również regulacja prawna dotycząca gwarancji jakości, stanowiąca równoległe dodatkowy środek ochrony interesów kupującego w umowie sprzedaży, uregulowana w art. 577–581 KC. Charakter prawny odpowiedzialności w obu przypadkach był podobny. Zarówno regulacja prawna rękojmi, jak i gwarancji stanowiły źródło odpowiedzialności obiektywnej, absolutnej, niezależnej od winy, niewymagającej związku między powstaniem wady a wiedzą lub zachowaniem sprzedawcy lub odpowiednio gwaranta⁴. Natomiast niewątpliwie gwarancja pozostaje instytucją o charakterze komplementarnym wobec odpowiedzialności z tytułu rękojmi.

Zakres zastosowania przepisów kodeksu cywilnego o gwarancji jakości był szeroki i obejmował zarówno obrót konsumencki, jak i obrót dwustronnie profesjo-

¹ Szerzej o problemach związanych z implementacją dyrektywy 99/44/WE w państwach członkowskich UE: H.K. Ostrowski, *Transpozycja dyrektywy 99/44/WE do ustawodawstw wewnętrznych państw członkowskich Unii Europejskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 11, s. 50–58.

² Ustawa z 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta, Dz.U. z 2014 r., poz. 827.

³ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 z późn. zm. (dalej jako KC).

⁴ E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 1999, s. 338 i nast.

nalny. Gwarancja zawierała zasadniczo zapewnienie gwaranta o należytej jakości rzeczy sprzedanej i wskazywała warunki odpowiedzialności gwaranta. Najczęściej gwarantem był producent rzeczy lub jej sprzedawca.

Udzielenie gwarancji było całkowicie dobrowolne i następowało poprzez wręczenie kupującemu dokumentu gwarancyjnego, z reguły przy zawieraniu umowy sprzedaży. W przypadku trudności z ustaleniem warunków odpowiedzialności gwaranta, art. 577 KC wskazywał domyślną treść gwarancji. W rezultacie w razie wątpliwości, gwarant był zobowiązany alternatywnie do usunięcia wady fizycznej rzeczy, albo do dostarczenia rzeczy wolnej od wad. Jeżeli z treści gwarancji nie wynikało nic innego, gwarant ponosił odpowiedzialność tylko za wady fizyczne powstałe z przyczyn tkwiących w rzeczy sprzedanej, jeśli ujawnią się one w terminie określonym w gwarancji. Jeżeli w gwarancji nie zastrzeżono terminu, zgodnie z art. 578 KC gwarancja obowiązywała przez 1 rok licząc od dnia, w którym rzecz została kupującemu wydana⁵.

Realizacja roszczeń z tytułu gwarancji nie była uzależniona od zachowania przez uprawnionego z gwarancji tzw. aktów staranności. Wystarczyło wykazać, że wada ujawniła się w okresie objętym gwarancją. W przypadku ujawnienia się wady wybór świadczeń przewidzianych w gwarancji należał do gwaranta. Kupujący miał na koszt gwaranta dostarczyć rzecz do miejsca wskazanego w gwarancji lub do miejsca, w którym rzecz została wydana przy udzielaniu gwarancji. W przypadku rzeczy o dużych gabarytach lub rzeczy zainstalowanych na stałe w określonym miejscu, zgodnie z art. 580 KC w ramach gwarancji istniała możliwość usunięcia wady w miejscu położenia rzeczy w chwili ujawnienia wady.

Z chwilą wydania rzeczy gwarantowi w celu realizacji świadczeń z gwarancji, ciążył na nim obowiązek pieczy na zasadach określonych w umowie przechowania. Gwarant ponosił odpowiedzialność za przypadkową utratę rzeczy lub jej uszkodzenie w okresie od jej wydania gwarantowi do czasu jej odebrania przez uprawnionego z gwarancji. Ponadto uprawniony z gwarancji mógł dochodzić od gwaranta naprawienia szkody wyrządzonej wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania wynikającego z gwarancji na zasadach ogólnych (art. 471 KC).

Zgodnie z art. 581 KC w przypadku wymiany rzeczy na nową lub gdy miała miejsce istotna naprawa rzeczy, termin gwarancji biegł na nowo. Jeżeli wymieniono jedynie jakiś element w rzeczy, termin biegł na nowo w stosunku do części wymienionej. W pozostałych wypadkach termin gwarancji ulegał przedłużeniu o czas, w ciągu którego wskutek wady rzeczy uprawniony z gwarancji nie mógł z niej korzystać.

Relację między odpowiedzialnością gwaranta i odpowiedzialnością ustawową wynikającą z przepisów o rękojmi za wady określał art. 579 KC. Stanowił

⁵ Szerzej na temat gwarancji: W. Katner, *Gwarancja jakości*, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2011, s. 148 i nast. oraz podana tam literatura.

on, że kupujący może wykonywać uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy, niezależnie od uprawnień wynikających z gwarancji. Oznaczało to, że udzielenie gwarancji zasadniczo nie wyłączało, nie ograniczało i nie zawieszało uprawnień kupującego z tytułu rękojmi. Celem tej regulacji było zagwarantowanie kupującemu wyboru między ochroną wynikającą z reżimu rękojmi a gwarancją, za każdym razem na nowo w momencie powstania kolejnej wady. Ponadto z art. 579 § 1 KC wynikało wyraźnie, że kupujący może uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy wykonywać niezależnie od uprawnień wynikających z gwarancji. Tak ogólne sformułowanie było jednak przyczyną licznych wątpliwości w praktyce. Wzajemne relacje tych reżimów są skomplikowane z uwagi na to, że najczęściej przyznają one kupującemu podobne uprawnienia. Stawiano więc pytanie, jak realizacja uprawnień z tytułu udzielonej gwarancji wpływa na uprawnienia wynikające z ustawowej odpowiedzialności sprzedawcy za wady rzeczy sprzedanej – w szczególności, czy wymiana rzeczy w ramach gwarancji wyłącza odpowiedzialność z tytułu rękojmi sprzedawcy za wady w tej wymienionej rzeczy? Jeżeli nie wyłącza, to czy wydanie przez gwaranta nowej rzeczy w zamian za wadliwą wpływa na bieg terminu odpowiedzialności sprzedawcy, w szczególności czy termin ten liczony będzie od wydania rzeczy, która okazała się wadliwa, czy też należy go liczyć od wydania rzeczy nowej w zamian za tę wadliwą? Poprzednio obowiązujące przepisy nie wskazywały odpowiedzi na te pytania⁶.

Mimo pewnych słabości, powyższa regulacja gwarancji jakości wyróżniała się na tle regulacji tego typu wśród państw członkowskich UE z uwagi na swój kompleksowy charakter i wysoki poziom ochrony interesów uprawnionego z gwarancji. W tym kształcie obowiązywała ona w obrocie konsumenckim do 1 stycznia 2003 r., czyli do dnia wejścia w życie ustawy z 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie kodeksu cywilnego (dalej jako SprzedKonsU)⁷. Ustawa ta stanowiła implementację dyrektywy 1999/44/WE w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji⁸ i wprowadzała nowe uregulowanie gwarancji komercyjnej udzielanej przy sprzedaży konsumenckiej. Od tego momentu zgodnie z art. 1 SprzedKonsU, przepisy kodeksu cywilnego o gwarancji jakości nie mogły być stosowane w obrocie konsumenckim w stosunku do gwarancji udzielanych na towary konsumpcyjne, nabywane w ramach sprzedaży konsumenckiej.

⁶ Problemy te były natomiast przedmiotem wątpliwości wyrażonych w doktrynie, por. M. Grochowski, *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego z dnia 16 kwietnia 2008 r., V Ca 658/08*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2010, nr 12, s. 52–55.

⁷ Ustawa z 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego, Dz.U. z 2002 r. Nr 141, poz. 1176 z późn. zm.

⁸ Dyrektywa 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji, Dz.U. L 171, 07.07.1999, s. 12–16, www.eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999L0044&qid=1402869080696&from=PL [30.05.2014].

Gwarancja jakości w prawie konsumenckim Unii Europejskiej – zarys problemu

Problematyka gwarancji jakości pojawiła się w dokumentach unijnych już w latach 70. wraz z pierwszymi programami określającymi cele polityki konsumenckiej. Pierwsza wnikliwa analiza regulacji prawnych państw członkowskich w zakresie udzielania gwarancji opublikowana została przez Komisję w Zielonej Księdze z 1993 r.⁹ Postulowano wtedy między innymi wprowadzenie jednolitej gwarancji europejskiej. Wnioski zaprezentowane w tym dokumencie stanowić miały podstawę dla sformułowania modelowej regulacji prawnej dotyczącej gwarancji udzielanej konsumentom, która mogłaby zostać wykorzystana w procesie harmonizacji prawa europejskiego. Niestety, mimo dostrzeżenia istotności tej problematyki i przedstawienia wysokiej jakości analizy tego zagadnienia, nie powiodła się podjęta wtedy próba uregulowania instytucji gwarancji na poziomie prawa europejskiego.

Ponownie temat ten powrócił w trakcie przygotowywania wyżej wspomnianej już dyrektywy 1999/44/WE w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji. Z żalem należy stwierdzić, że zaproponowana w tej dyrektywie konstrukcja gwarancji była fragmentaryczna. Ponadto niejednorodny model implementacji gwarancji w obrocie konsumenckim w państwach członkowskich UE niekorzystnie wpłynął na obrót konsumencki. Brak ogólnych standardów prawnych dotyczących treści i formy gwarancji sprawił, że posługiwano się gwarancją w sposób wprowadzający w błąd konsumenta co do zakresu przysługujących mu praw ustawowych. Zdarzało się również, że gwarancja stanowiła instrument strategii marketingowej przedsiębiorcy o znamionach nieuczciwej praktyki rynkowej. Dyrektywa 1999/44/WE nadal pozostaje jedynym aktem unijnym regulującym prywatnoprawne aspekty gwarancji w obrocie konsumenckim. Pewne nadzieje na zmianę wiązały się z pracami nad nową dyrektywą konsumencką, która w założeniu miała scalić przepisy konsumenckie w jednym akcie i dokonać stosownych modernizacji. Ostatecznie przyjęta dyrektywa 2011/83/UE w sprawie praw konsumentów¹⁰ jest wyrazem kompromisu i w zakresie gwarancji utrzymuje fragmentaryczny charakter dotychczasowej regulacji.

⁹ *Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-sales Services*, Com/93/509 Final, www.new.eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:51993DC0509 [30.05.2014].

¹⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektywy 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji oraz dyrektywy 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 września 2002 r. dotyczącej sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość oraz zmieniającej dyrektywę Rady 90/619/EWG oraz dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE. Dz.Urz. UE L 304, 22.11.2011, s. 64 (dalej jako dyrektywa 2011/83/UE).

Podkreślić należy, że instytucja gwarancji była przedmiotem zainteresowania ustawodawcy unijnego zarówno w ramach regulacji dotyczących ochrony konsumenta, jak i w prawie ochrony konkurencji. W tym ostatnim przypadku podstawą prawną dla regulacji unijnych jest art. 101 TFUE dotyczący porozumień, decyzji związków przedsiębiorstw lub praktyk uzgodnionych, które mogą ograniczać konkurencję¹¹. Zasady udzielania gwarancji przez poszczególnych przedsiębiorców stanowić mogą działania naruszające reguły konkurencji obowiązujące w ramach rynku wewnętrznego UE, w szczególności, gdy przedsiębiorca nadużywa gwarancji w celu wykluczenia niezależnych konkurentów. Problem nadużywania gwarancji w świetle zasad unijnego prawa konkurencji był przedmiotem szeregu decyzji Komisji i orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości UE¹².

Regulacje unijnego prawa konkurencji nie stanowią bezpośrednio źródła praw nabywcy w zakresie gwarancji, niemniej wpływają one na kształtowanie się zasad udzielania gwarancji w obrocie. Na podstawie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE oraz decyzji wydanych przez Komisję, wypracowano szereg zasad dotyczących udzielania gwarancji. W szczególności kupujący może powołać się na gwarancję niezależnie od tego, w którym państwie członkowskim UE dokonał zakupu i niezależnie od tego, gdzie aktualnie produkt jest używany. Ponadto gwarancja powinna być zgodna ze standardami technicznymi i normami bezpieczeństwa państwa, w którym produkt objęty gwarancją jest używany. Jeżeli kupujący dokonał adaptacji produktu zgodnie z normami technicznymi i wymogami bezpieczeństwa państwa miejsca pobytu kupującego, nie może to być powodem odmowy realizacji gwarancji¹³.

Szczególnym przykładem nadużycia gwarancji są jakościowe porozumienia dotyczące dystrybucji selektywnej w sektorze sprzedaży samochodów, polegające na uzależnianiu realizacji gwarancji producenta od tego, czy beneficjent gwarancji zleci przeprowadzanie wszystkich napraw i konserwacji, również tych nieobjętych gwarancją, jedynie autoryzowanym warsztatom w ramach sieci. Podobnie kwalifikowane są przypadki udzielania gwarancji wymagającej użycia części zamiennych marki producenta także w przypadku wymiany części nieobjętych warunkami gwarancji¹⁴.

¹¹ Szczegółowa analiza problematyki związanej z udzielaniem gwarancji w świetle prawa konkurencji zob. A. Wiewiórska-Domagalska, *Consumer Sales Guarantees in the European Union*, Munich 2013, s. 26 i nast.

¹² Commission Decision of 23 October 1978 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/1.576 – Zanussi), OJ L 322, 16.11.1978, P. 0036 – 0040. Wyrok Trybunału (piąta izba) z 13 stycznia 1994 r. – Metro SB-Großmärkte GmbH & Co. KG v Cartier SA. – Sprawa C-376/92. European Court reports 1994 I-00015.

¹³ A. Wiewiórska-Domagalska, *op. cit.*, s. 35.

¹⁴ Obwieszczenie Urzędu Nadzoru EFTA – Uzupełniające wytyczne w sprawie ograniczeń wertykalnych w porozumieniach dotyczących sprzedaży i napraw pojazdów silnikowych oraz dystrybucji części zamiennych do pojazdów silnikowych (2012/C 307/03), s. 69, www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:307:0003:0017:PL:PDF; Rozporządzenie Komisji (UE) nr 461/2010 z 27 maja 2010 r. w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii

Gwarancja jakości w dyrektywie 1999/44/WE i jej implementacja do prawa polskiego

Dyrektywa 1999/44/WE miała w założeniu doprowadzić do harmonizacji prawa państw członkowskich UE dotyczącego sprzedaży dóbr konsumpcyjnych oraz związanych z nimi gwarancji w celu zapewnienia ujednoliconego minimalnego poziomu ochrony konsumenta na rynku wewnętrznym. O ile zawarte w dyrektywie 1999/44/WE przepisy dotyczące odpowiedzialności sprzedawcy za niezgodność towaru z umową stanowiły rzeczywiście podstawę dla skonstruowania spójnego modelu ochrony konsumenta, o tyle przepisy dotyczące gwarancji oferowały fragmentaryczną regulację. Ustawodawca unijny w preambule do dyrektywy 1999/44/WE zwracał uwagę na stosowaną przez sprzedawców oraz producentów praktykę udzielania gwarancji w odniesieniu do wad towarów ujawnionych w określonym okresie i pojawiające się w tym zakresie ryzyko wprowadzenia konsumenta w błąd. W związku z tym uznał za konieczne umieszczanie w treści gwarancji pewnych informacji, w tym stwierdzenia, że gwarancja nie narusza należnych praw konsumenta. Nie zaproponował jednak pełnego modelu gwarancji w obrocie konsumenckim, co spowodowało duże rozbieżności w porządkach krajowych w tym zakresie.

Istotne znaczenie dla praktyki miała przyjęta w dyrektywie 1999/44/WE definicja gwarancji. Zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. e, gwarancja oznacza każde zobowiązanie ze strony sprzedawcy lub producenta wobec konsumenta, podjęte bez dodatkowej opłaty w celu zwrotu zapłaconej ceny lub też wymiany, naprawy lub innego potraktowania towarów konsumpcyjnych w przypadkach, jeżeli nie spełniają one specyfikacji określonych w oświadczeniu gwarancyjnym lub w odnoszącej się do nich reklamie. W dyrektywie 1999/44/WE gwarancje udzielane przez sprzedawcę i producenta zostały potraktowane tak samo. Pod pojęciem sprzedawcy należało rozumieć każdą osobę fizyczną lub prawną, która na podstawie umowy sprzedaje towary konsumpcyjne w ramach swojej działalności handlowej, przedsiębiorstwa lub zawodowej. Natomiast pojęcie producenta obejmowało szeroki krąg podmiotów – wytwórcę towarów konsumpcyjnych, importera towarów konsumpcyjnych na terytorium Wspólnoty lub każdą osobę określającą siebie, jako producenta poprzez umieszczenie swojej nazwy, znaku towarowego lub innego znaku wyróżniającego na towarach konsumpcyjnych. Z drugiej strony zakres pojęcia towary konsumpcyjne został ograniczony jedynie do materialnych rzeczy ruchomych. W świetle dyrektywy 1999/44/WE było to przyczyną uzasadnionych wątpliwości, co do możliwości jej zastosowania do ochrony „nabywcy” treści cyfrowych w obrocie konsumenckim.

Ustawodawca unijny w dyrektywie 1999/44/WE skoncentrował swoje wysiłki na uregulowaniu formy i zakresu informacji dotyczących gwarancji, które

Europejskiej do kategorii porozumień wertykalnych i praktyk uzgodnionych w sektorze pojazdów silnikowych, Dz.U. L 129, 28.05.2010, s. 52–57.

powinien otrzymać konsument w odpowiednim czasie. Wskazał też na relacje między ustawową ochroną konsumenta w przypadku niezgodności towaru z umową a uprawnieniami wynikającymi z gwarancji. Zgodnie z art. 6 ust. 2 dyrektywy 1999/44/WE, każda gwarancja powinna zawierać stwierdzenie, że konsument ma prawa wynikające z przepisów prawa wewnętrznego, którym podlega sprzedaż towarów konsumpcyjnych i gwarancja nie może naruszać tych praw. Nie przesądzał jednak, jaki charakter prawny posiada zobowiązanie gwaranta, pozostawiając w tym zakresie swobodę decyzji państwu członkowskim.

W zakresie wymagań co do formy gwarancji, ogólne warunki określa art. 6 dyrektywy 1999/44/WE. Stanowił on, że gwarancja jest prawnie wiążąca dla oferenta na warunkach wyszczególnionych w oświadczeniu gwarancyjnym oraz w związanej z tym reklamie. Nie wprowadzono więc w dyrektywie wymogu formy pisemnej oświadczenia gwaranta. Natomiast zgodnie z art. 6 ust. 3 dyrektywy 1999/44/WE, przedsiębiorca ma obowiązek udostępnić treść gwarancji na piśmie lub na innym trwałym nośniku na wniosek konsumenta. Oświadczenie gwaranta powinno w sposób jasny i zrozumiały wskazywać zasady realizacji reklamacji na podstawie gwarancji, zwłaszcza termin i terytorialny zasięg gwarancji, a także nazwę i adres gwaranta.

Szczególnie istotną z punktu widzenia praktyki, jest regulacja zawarta w art. 6 ust. 5 dyrektywy 1999/44/WE stanowiąca, że okoliczność, w której gwarancja nie spełnia wymogów co do treści i formy określonych w dyrektywie, nie ma wpływu na jej ważność, a konsument może nadal polegać na gwarancji i wymagać, aby była ona honorowana. Jednakże regulacja ta nie dawała konsumentowi rzeczywistej ochrony w sytuacji, gdy gwarant udzielił gwarancji nie określając czasu trwania ochrony i minimalnego zakresu jej treści. Powodem tego stanu rzeczy był brak regulacji wprowadzającej domyślne reguły konstruowania treści gwarancji. Stanowiło to podstawową słabość tej regulacji.

Kolejnym mankamentem dyrektywy 1999/44/WE był brak regulacji określającej zasady transferu praw nabytych w ramach gwarancji w przypadku dalszej odsprzedaży towaru. Wydaje się, że nie można poprzestać na skierowaniu konsumenta w tej kwestii do odpowiednich postanowień prawa kontraktów obowiązującego w prawie krajowym. Uwzględniając szczególny status konsumenta, ustawodawca unijny powinien był ten ważki problem wyraźnie uregulować w treści dyrektywy. Ma to bowiem istotne znaczenie dla konsumenta chcącego zbyć towar chroniony gwarancją, jak i dla kolejnego nabywcy chcącego korzystać z ochrony gwarancyjnej. Brak takiego rozstrzygnięcia spowodował rozbieżności między państwami członkowskim w tej kwestii i niepewność w obrocie konsumenckim.

Z uwagi na to, że dyrektywa 1999/44/WE miała na celu minimalną harmonizację, omawiana definicja gwarancji, zakładająca dobrowolnie i nieodpłatnie zobowiązanie się przez sprzedawcę lub producenta w stosunku do konsumenta towarów konsumpcyjnych, stanowiła regulację o charakterze minimalnym. Wobec tego państwa członkowskie mogły w czasie implementacji, rozszerzyć wskazane

wymogi także na gwarancje udzielane odpłatnie w prawie krajowym. Ponadto mogły one uregulować gwarancję w sposób kompleksowy, wykraczając poza fragmentaryczne uregulowanie wynikające z dyrektywy. Przy okazji implementacji pojawiła się więc szansa na stworzenie ujednoliconego systemu reguł związanych z udzielaniem gwarancji, wykorzystujących doświadczenia związane ze stosowaniem przepisów kodeksu cywilnego o gwarancji. Niestety polski ustawodawca z tej możliwości nie skorzystał. Implementacja dyrektywy 1999/44/WE w zakresie przepisów o gwarancji nastąpiła w art. 13 SprzedKonsU i zasadniczo stanowiła wierne odzwierciedlenie treści dyrektywy. Niewątpliwie przepis ten koncentrował się na zagwarantowaniu transparentności oświadczenia gwaranta i wyraźnym potwierdzeniu możliwości korzystania z uprawnień konsumenckich wynikających z ustawy. Jednocześnie pominięte zostały milczeniem instrumenty zabezpieczające konsumenta w sytuacji, gdy gwarant nie określił zakresu swojego zobowiązania. W takim przypadku brak przepisu określającego domyślną treść gwarancji oznaczał konieczność rozpoczęcia sporu sądowego w celu ustalenia uprawnień beneficjenta gwarancji. Doprowadziło to do znaczącego obniżenia poziomu ochrony konsumenta, który przed implementacją dyrektywy 1999/44/WE, mógł korzystać z obowiązujących wówczas w Polsce przepisów kodeksu cywilnego dotyczących gwarancji jakości, wskazujących domyślną treść gwarancji.

Gwarancja jakości w dyrektywie 2011/83/UE

Dyrektywa 2011/83/UE nie zawiera wyraźnej derogacji żadnego z przepisów dyrektywy 1999/44/WE, wprowadza natomiast nową definicję gwarancji handlowej. Zgodnie z art. 2 pkt 14 dyrektywy 2011/83/UE, gwarancja handlowa oznacza każde zobowiązanie przedsiębiorcy lub producenta wobec konsumenta – niezależnie od jego prawnego obowiązku zapewnienia zgodności towaru z umową – do zwrotu zapłaconej ceny lub wymiany towarów, ich naprawy lub zapewnienia ich serwisu w jakikolwiek sposób, jeśli nie są one zgodne ze specyfikacją lub nie spełniają jakichkolwiek innych wymogów niezwiązanych ze zgodnością towaru z umową określonych w oświadczeniu gwarancyjnym lub w stosownej reklamie dostępnej w momencie zawarcia umowy lub przed jej zawarciem.

Główna różnica pomiędzy treścią definicji gwarancji handlowej w dyrektywie 1999/44/WE, a nową definicją z dyrektywy 2011/83/UE, polega na braku wymogu by udzielenie gwarancji następowało bez dodatkowej opłaty¹⁵. Nowa definicja gwarancji z dyrektywy 2011/83/UE bardziej odpowiada praktyce obrotu w wielu sektorach, gdzie możliwość nabycia dodatkowej gwarancji istnieje od dawna. Można też zaryzykować twierdzenie, że nieodpłatna gwarancja w rzeczy-

¹⁵ Zaznaczyć należy, że poprzednia dyrektywa 1999/44/WE miała charakter minimalny, więc takie sformułowanie definicji nie stało na przeszkodzie by państwa członkowskie w prawie krajowym uregulowały tą kwestię w sposób jednolity dla gwarancji odpłatnych i nieodpłatnych.

wistości nie istnieje, gdyż udzielana jest z reguły w zamian za jakąś korzyść, zwykle w postaci opłaty ukrytej w cenie towaru.

Kolejna różnica dotyczy typowej treści zobowiązania gwaranta. Tradycyjnie gwarant mógł być zobowiązany do naprawy towaru, wymiany na nowy lub zwrotu pieniędzy. Według definicji gwarancji z dyrektywy 2011/83/UE, przedmiotem zobowiązania przedsiębiorcy lub producenta wobec konsumenta w ramach gwarancji może być także zapewnienie serwisu towarów. Wydaje się, że sformułowanie to utrudniać będzie prawne odróżnienie gwarancji i umów serwisowych, czy też umów związanych z zapewnieniem usług posprzedażowych. Udzielenie gwarancji jakości stanowiło do tej pory odmienny typ czynności prawnej, której treścią było zapewnienie kupującego, że nabyty towar będzie funkcjonować w określony sposób, a gdyby stało się inaczej gwarant bierze na siebie odpowiedzialność za doprowadzenie rzeczy do prawidłowego stanu. Udzielenie gwarancji zwykle następowało najpóźniej w momencie zawarcia umowy sprzedaży i miało charakter akcesoryjny w stosunku do umowy sprzedaży. Natomiast umowy dotyczące usług serwisowych i posprzedażowych zwykle zawierane są w przypadku nabycia towaru wymagającego, w celu zapewnienia jego prawidłowego funkcjonowania, okresowego przeglądu, okresowej wymiany elementów ulegających zużyciu itp. Ponadto są to umowy odpłatne i funkcjonują zasadniczo niezależnie od umowy sprzedaży. Wobec powyższego przyjęta w dyrektywie 2011/83/UE definicja gwarancji handlowej obejmująca umowy odpłatne i nieodpłatne, w tym także dotyczące zapewnienia serwisu, może prowadzić do zatarcia różnicy między gwarancją handlową, a szeroko rozumianymi umowami serwisowymi.

Na uwagę zasługuje ponadto rozszerzenie kręgu podmiotów mogących wystąpić w roli gwaranta. Otóż według art. 2 pkt 14 dyrektywy 2011/83/UE gwarantem może być przedsiębiorca lub producent, a nie jak było w poprzedniej definicji – sprzedawca lub producent. Zasadniczo zmiana ta nie ma istotnego znaczenia, gdyż według dyrektywy 2011/83/UE pojęcie sprzedawcy mieści się w pojęciu przedsiębiorcy. Zgodnie z art. 2 pkt 2 dyrektywy 2011/83/UE, „przedsiębiorca” to każda osoba fizyczna lub każda osoba prawna, niezależnie od tego, czy jest to podmiot publiczny czy prywatny, która działa – w tym również za pośrednictwem każdej innej osoby działającej w jej imieniu lub na jej rzecz – w celach związanych z jej działalnością handlową, gospodarczą, rzemieślniczą lub wykonywaniem wolnego zawodu, w związku z umowami objętymi zakresem dyrektywy. Wydaje się, że zmiana ta podyktowana jest szerszym zakresem dyrektywy, odnoszącym się nie tylko do umowy sprzedaży zawieranej w obrocie konsumenckim, ale również do umów o świadczenie usług.

Na podstawie analizy nowej definicji gwarancji w związku z art. 1 i art. 3 dyrektywy 2011/83/UE, wydaje się, że gwarancja może być powiązana nie tylko z umową sprzedaży. Do umów objętych zakresem dyrektywy zaliczyć należy (zgodnie z nomenklaturą zaproponowaną w dyrektywie) sprzedaż towarów, sprzedaż towarów i usług oraz umowy o świadczenie usług za wynagrodzeniem. Zgod-

nie z art. 2 pkt 5 dyrektywy 2011/83/UE, umowa sprzedaży to każda umowa na mocy, której przedsiębiorca przenosi lub zobowiązuje się do przeniesienia własności towarów na konsumenta, a konsument płaci lub zobowiązuje się do zapłacenia ich ceny, w tym również każda umowa, której przedmiotem są zarówno towary, jak i usługi. Natomiast umowa o świadczenie usług oznacza każdą umowę inną niż umowa sprzedaży, na mocy, której przedsiębiorca świadczy lub zobowiązuje się do świadczenia usługi na rzecz konsumenta, a konsument płaci lub zobowiązuje się do zapłacenia jej ceny (art. 2 pkt 6 dyrektywy 2011/83/UE). Do umów o świadczenie usług ustawodawca unijny zalicza, w pkt. 26 preambuły, w szczególności umowy dotyczące budowy dobudówek do budynków (na przykład garażu lub werandy) oraz umowy dotyczące naprawy i renowacji budynków innej niż istotna przebudowa.

W zakres omawianej dyrektywy wchodzi także umowy o dostarczanie treści cyfrowych. Posiadają one szczególny status, gdyż w zależności od sposobu dostarczenia treści cyfrowych będą one zaliczane do różnych typów umów. Zgodnie z pkt. 19 preambuły, jeżeli treści cyfrowe dostarczane są na trwałym nośniku, takim jak płyty CD lub DVD, treści te powinny być uznawane za towary, co umożliwia stosowanie w tym przypadku regulacji dotyczących umowy sprzedaży zawartych w dyrektywie 2011/83/UE. Natomiast umowy, których przedmiotem jest dostarczanie treści cyfrowych online, według ustawodawcy unijnego nie powinny być kwalifikowane, ani jako umowy sprzedaży, ani jako umowy o świadczenie usług. Mimo to bez wątplenia mieszczą się one w zakresie dyrektywy 2011/83/UE. Należy jednak pamiętać, że wspomniana dyrektywa nie reguluje zasad odpowiedzialności sprzedawcy za jakość, ani odpowiedzialności gwaranta. Nadal w tej kwestii obowiązują regulacje dotyczące niezgodności towaru z umową lub gwarancji zawarte w dyrektywie 1999/44/WE. Równocześnie jednak istnieją uzasadnione wątpliwości, czy dyrektywa 1999/44/WE znajduje zastosowanie do umów o dostarczanie treści cyfrowych w zakresie, w jakim reguluje odpowiedzialność sprzedawcy za niezgodność towaru z umową lub gwarancją komercyjną. Obecnie w żadnej z wymienionych wyżej dyrektyw nie ma regulacji określających środki ochrony konsumenta w przypadku nieodpowiedniej jakości świadczenia polegającego na dostarczeniu treści cyfrowych. Pewną nadzieją na zmianę tej sytuacji w przyszłości jest zobowiązanie Komisji, zawarte w pkt. 19 preambuły, do zbadania czy istnieje potrzeba dalszej harmonizacji przepisów w odniesieniu do treści cyfrowych oraz do przedłożenia odpowiedniego wniosku ustawodawczego dotyczącego tej sprawy.

Poza wprowadzeniem nowej definicji gwarancji handlowej, dyrektywa 2011/83/UE nie zawiera innych przepisów w tym zakresie. Wspomnieć należy jedynie o art. 5 ust. 1 lit. e oraz art. 6 ust. 1 lit. m, które nakładają na przedsiębiorcę obowiązek poinformowania konsumenta przed zawarciem umowy o istniejących gwarancjach na towary. Wobec tego uznać należy, że obowiązują nadal regulacje dotyczące gwarancji z dyrektywy 1999/44/WE.

Ustawa o prawach konsumenta i modyfikacja regulacji prawnej gwarancji jakości w kodeksie cywilnym

W związku z uchwaleniem 30 maja 2014 r. ustawy o prawach konsumenta nastąpiła istotna zmiana w zakresie regulacji gwarancji jakości w prawie polskim. Wspomniana ustawa dokonuje wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów do prawa polskiego. Nowa ustawa o prawach konsumenta uchyla w całości ustawę o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz dokonuje istotnych zmian w przepisach kodeksu cywilnego o rękojmi i gwarancji, tak by objęły one swoim zakresem także umowy zawierane w obrocie konsumenckim.

Zmienione przepisy kodeksu cywilnego o gwarancji przy sprzedaży wprowadzają istotne modyfikacje do dotychczasowej konstrukcji tej instytucji. Określają one nowy katalog obowiązków gwaranta obejmujący, poza naprawą lub wymianą wadliwej rzeczy, także zwrot ceny oraz zapewnienie usług serwisowych. Wyraźnie wskazują zakres informacji, których przekazanie uprawnionemu z gwarancji jest konieczne. Z uwagi na to, że sporządzenie dokumentu gwarancyjnego nie jest warunkiem skuteczności udzielenia gwarancji, w praktyce mogą powstać problemy związane z ustaleniem treści zobowiązania gwaranta. Art. 577² KC umożliwia usunięcie tych wątpliwości poprzez skierowania do gwaranta żądania wydania oświadczenia gwarancyjnego utrwalonego na papierze lub innym trwałym nośniku. Żądanie to jest szczególnie uzasadnione, gdy oświadczenie gwarancyjne zostało złożone w reklamie.

Szczególnie istotne znaczenie ma wyraźne uregulowanie w kodeksie cywilnym relacji między rękojmią a gwarancją. U jej podstaw leży zasada, że wykonanie uprawnień z gwarancji nie wpływa na odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi. Nowe zasady realizowania uprawnień z gwarancji określone w art. 579 KC, mają zapewnić utrzymanie możliwości dochodzenia roszczeń z tytułu rękojmi w przypadku, gdy ochrona gwarancyjna okaże się nieskuteczna. W tym celu wprowadzony został obowiązek zawiadomienia sprzedawcy o wykryciu wady, nawet gdy kupujący zamierza korzystać w tym przypadku jedynie z uprawnień wynikających z otrzymanej gwarancji, a sprzedawca nie jest gwarantem. W rezultacie wybór roszczenia z gwarancji nie powoduje utraty możliwości dochodzenia tego samego roszczenia na podstawie przepisów o rękojmi. Jedynym warunkiem jest dokonanie prawidłowego powiadomienia sprzedawcy o wykryciu wady i realizowaniu uprawnień z gwarancji.

Podsumowanie

Gwarancja jakości jest przedmiotem zainteresowania prawa unijnego. Niestety, znajdująca się w dyrektywach fragmentaryczna regulacja dotycząca gwarancji nie może stanowić podstawy dla zbudowania jednolitego modelu gwarancji w Unii Europejskiej. Co więcej, w państwach członkowskich posiadających rozbudowane przepisy dotyczące gwarancji, nieprzemysłana implementacja prawa unijnego doprowadziła do obniżenia standardu ochrony konsumenta w tym zakresie, czego najlepszym przykładem jest Polska. Nadzieja na zmianę tej sytuacji pojawiła się w związku z implementacją do prawa polskiego nowej dyrektywy 2011/83/UE z 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów. Przy okazji przeprowadzania transpozycji tej dyrektywy, polski ustawodawca zdecydował się powrócić do uregulowania gwarancji w kodeksie cywilnym i objąć jej zakresem wszystkie typy obrotu. Zmiany w kodeksie cywilnym wprowadzone przez ustawę o prawach konsumenta prowadzą do likwidacji sztucznego podziału na gwarancję komercyjną w obrocie konsumenckim i gwarancję według kodeksu cywilnego w pozostałym zakresie. Obecnie gwarancja jest jednolicie i spójnie uregulowana dla całego obrotu w art. 577–581 KC, niezależnie od tego, kto jest beneficjentem gwarancji. Zmiana ta jest jednoznacznie pozytywna.

Implementation of Rules on Consumer Sales Guarantees in Polish Legal System – Bright and Shadow Sites of Membership in the European Union

This paper provides an analysis of the rules of consumer sales guarantees in Polish civil law, which evolved under the influence of the Consumer Sales Directive. Implementation of the Consumer Sales Directive in the area of guarantees didn't have a positive effect in Poland. Before the implementation, Polish legal system offered advanced system of rules on consumer sales guarantees. Introducing the directive has resulted in lowering the level of consumer protection in this scope.

Key words: consumer sales directive, guarantee, Polish civil code, consumer protection